

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-4>

УДК 334.012.74:332.1

Наталія ПРЯМУХІНА

Донецький національний університет імені Василя Стуса,

<https://orcid.org/0000-0003-0788-7399>

e-mail: n.priamukhina@donnu.edu.ua

Юрій КРАВЧИК

Хмельницький національний університет,

<https://orcid.org/0000-0002-2780-5605>

e-mail: yurii_kravchuk@khmnu.edu.ua

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

У дослідженні наголошено на актуальності проблеми удосконалення системи інструментів, які можуть ефективно використовуватися в цілях забезпечення ефективного та збалансованого місцевого соціально-економічного розвитку в Україні. Метою дослідження визначено удосконалення інструментарію державного управління місцевим економічним розвитком. Доведено, що ефективне регулювання розвитку територіальних громад ґрунтується на спроможності інструментарію місцевого економічного розвитку, який являє собою цілісний комплекс, що складається з мети, стратегічних завдань, цілей, механізмів і засобів регулювання. Визначено мету проектування місцевого економічного розвитку, а саме – у вигляді напрацювання інструментів та засобів нарощення ресурсного потенціалу зміцнення спроможності громади через: покращення інвестиційного клімату та активізацію бізнес-середовища; покращення підприємницьких навиків місцевого населення; зміцнення бюджетної стійкості громади як основи економічного поступу; посилення співпраці з різними цільовими групами (молодь, жінки, ВПО). Доведено, що в процесі забезпечення місцевого економічного розвитку громади важливо орієнтуватися на вирішення наступних завдань: розробка інструментів зміцнення економічної спроможності (самодостатності) громади; вдосконалення інструментів залучення ресурсів; посилення бюджетної стійкості; напрацювання засобів та заходів активізації підприємницької діяльності; розробка інструментів участі молоді у прийнятті рішень та реалізації ідей майбутнього бачення розвитку громади. Резюмовано, що реалізація програми місцевого економічного розвитку передбачає взаємодію таких суб'єктів, як: органи державної влади та місцевого самоврядування, галузеві асоціації та підприємницькі об'єднання, суб'єкти господарювання, громадські організації і політичні партії, населення. Визначено ключові елементи механізму реалізації програми місцевого економічного розвитку.

Ключові слова: місцевий економічний розвиток; державне управління; місцеве самоврядування; територіальні громади; інструментарій політики.

Natalia PRIAMUKHINA

Vasyl' Stus Donetsk National University

Yurii KRAVCHYK

Khmelnytskyi National University

IMPROVING THE TOOLS OF STATE MANAGEMENT OF LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT

The study emphasizes the urgency of the problem of improving the system of tools that can be effectively used to ensure effective and balanced local socio-economic development in Ukraine.

The purpose of the study is to improve the tools of state management of local economic development.

It has been proven that the effective regulation of the development of territorial communities is based on the capacity of the tools of local economic development, which is a complete complex consisting of goals, strategic tasks, goals, mechanisms and means of regulation. The goal of designing local economic development is determined, namely, in the form of developing tools and means of increasing the resource potential of strengthening the capacity of the community through: improving the investment climate and activating the business environment; improvement of entrepreneurial skills of the local population; strengthening the budgetary stability of the community as the basis of economic progress; strengthening cooperation with various target groups (youth, women, IDPs).

It has been proven that in the process of ensuring the local economic development of the community, it is important to focus on solving the following tasks: development of tools for strengthening the economic capacity (self-sufficiency) of the community; improvement of resources attraction tools; strengthening of budget sustainability; development of means and measures for activation of entrepreneurial activity; development of tools for youth participation in decision-making and implementation of ideas for the future vision of community development. It is summarized that the implementation of the local economic development program involves the interaction of such subjects as: state and local self-government bodies, industry associations and business associations, business entities, public organizations and political parties, and the population. The key elements of the implementation mechanism of the local economic development program have been identified.

Keywords: local economic development; governance; Local Government; territorial communities; policy tools.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Україна на загал обрала правильний вектор свого просторового розвитку, який пов'язаний з децентралізацією. У дійсності управляти ресурсами і можливостями, з якими краще обізнаний і які знаходяться у безпосередньому оточенні, можна куди ефективніше, а ніж на великій відстані, не знаючи специфіки того, чи іншого краю. Рідко коли одна і та ж стратегія, тактика, механізми й інструменти

регулювання будуть однаково ефективними для різних регіонів.

Відтак, стратегія децентралізації очевидно правильна. Для її реалізації українська держава перерозподілила бюджетний ресурс, спрямувавши більшу його частину на рівень територіальних громад. Однак, потрібно визнати, що далеко не всі громади виявилися спроможними на належному рівні управляти місцевим соціальним й економічним розвитком. Перешкодами тут головно виступили відсутність кваліфікованих управлінських кадрів, брак досвіду, а також іншого (окрім людського та фінансового) ресурсного забезпечення.

Відтак, обґрунтування нових методико-прикладних підходів до формування ефективних механізмів, інструментів й засобів політики забезпечення місцевого економічного розвитку має високий рівень актуальності і практичної значимості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Концептуальні засади децентралізації, а також організаційно-управлінських аспектів керування процесами зростання на локальному рівні висвітлені у наукових дослідженнях низки науковців. Зокрема, серед зарубіжних науковців можна виділити результати досліджень Н. Акаї та М. Сакати [1, с.93-108], Б. Едвардса, С. Їлмаза та Дж. Боекса [2], Дж. Ліна, З. Лію [3, с.1-21] та ін.

Багато напрацьовано в сенсі формування й реалізації механізмів та інструментів місцевого соціально-економічного розвитку й вітчизняними науковцями. Зокрема в аспекті підвищення ефективності управління місцевим економічним розвитком багато напрацьовано такими авторами, як І. Білецька [4, с.25-32], І. Литвинчук, О. Скидан та О. Іванюк [5, с.422-433], І. Сторонянська, Л. Бенювська, Х. Патицька, І. Гринчишин, В. Чемерис [7, с.76-79] та ін. [6, с.43-62; 8].

Разом із тим, проблематика ефективного місцевого самоврядування все ще залишається актуальною для України, що обумовлює потребу в подальшому розвитку і теоретико-методичних, і прикладних засад розробки і впровадження ефективних механізмів, інструментів, здатних стимулювати місцевий економічний розвиток, а також покращувати якість життя місцевого населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Позаяк, економіка територіальних громад має властиву чітку їх специфіку. Відповідно, розширення та ефективізація інструментарію державного управління місцевим економічним розвитком має їх враховувати, що щоразу потребує нового підходу до обґрунтування системи найбільш раціональних і дієвих інструментів.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є удосконалення інструментарію державного управління місцевим економічним розвитком.

Виклад основного матеріалу.

Забезпечення місцевого економічного розвитку – безпосереднє завдання менеджменту територіальних громад. Для цього в органі місцевого самоврядування має бути належне інтелектуально-кадрове забезпечення. Відповідні фахівці мають проаналізувати поточний стан та ідентифікувати сильні й слабкі сторони економічного розвитку громади, існуючі можливості та перешкоди. У підсумку формується матриця SWOT-аналізу. У табл. 1 наведено результати проведення SWOT-аналізу для однієї з громад в Україні.

Інструментарій місцевого економічного розвитку не має бути розрізним, а, навпаки, формувати цілісну картину заходів, які в сукупності спроможні змінити ситуацію та забезпечити реальні структурні зміни і зрушення, реформування у межах просторової системи громади.

Своєю чергою, системний підхід передбачає проектування місцевого економічного розвитку на засадах проектування. Проектуванням передбачається розробка дорожньої карти реформ у громаді для системного забезпечення (1) послаблення фінансової нерівності та (2) соціальної стабільності й безпеки на рівні громад і домогосподарств. Її основою стане ідентифікація чинників та середовища, каузальності, моделювання взаємозв'язків та взаємовпливів, виявлення драйверів, інструментів та засобів активізації процесів модернізації соціально-економічної системи громади, збереження та розвитку людського потенціалу, формування і ефективного використання публічно-приватних фінансових ресурсів. У межах проекту важливо також ідентифікувати виклики, ризики та загрози безпеці людини й суспільства в умовах фінансової та соціальної нестабільності, впливу зовнішніх чинників глобальної нестабільності. Слід передбачити розробку методичних рекомендацій щодо оцінювання перебігу процесів фінансової та соціальної стабілізації, запровадження місцевого моніторингу соціальної і стабільності функціонування й розвитку громади, згідно яких будуть обґрунтовані сценарії посилення фінансової самодостатності та соціального відновлення території громади.

Таким чином, метою проектування місцевого економічного розвитку стане напрацювання інструментів та засобів нарощення ресурсного потенціалу зміцнення спроможності громади (за

стейкхолдерами – органи місцевого самоврядування, місцевий бізнес, населення) через: покращення інвестиційного клімату та активізацію бізнес-середовища; покращення підприємницьких навиків місцевого населення; зміцнення бюджетної стійкості громади як основи економічного поступу; посилення співпраці з різними цільовими групами (молодь, жінки, ВПО).

Таблиця 1

Результати SWOT-аналізу функціонування та розвитку громади: кейс соціальної інфраструктури

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> ➤ наявність елементів базової соціальної інфраструктури та їх поширення територією громади; ➤ порівняно високий рівень забезпеченості населення житлом; ➤ розвиненість мережі об'єктів науково-освітньої інфраструктури, системи молодіжних організацій та фізичної культури і спорту; ➤ функціонування системної мережі та збільшення кількості лікарсько-амбулаторних закладів, покращення забезпеченості населення лікарями; ➤ розвиток і зростання пасажирообороту автомобільного та авіаційного транспорту; ➤ велика кількість об'єктів історико-культурної спадщини, рекреаційних зон; ➤ наявність регіональних і місцевих програм розвитку соціальної інфраструктури, їх фінансування та реалізація заходів 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ наявність істотних диференціацій в якості житла в міських поселеннях та на сільських територіях, наявність проблем в забезпеченні населення якісними житлово-комунальними послугами, у т.ч. водопостачанням; ➤ диспропорції в розвитку та ефективності функціонування соціальної інфраструктури; ➤ зниження темпів введення в експлуатацію житла, зокрема квартир; ➤ скорочення чисельності одиниць рухомого складу пасажирського транспорту; ➤ зменшення мережі освітніх закладів, зокрема на сільських територіях, послаблення потенціалу професійно-технічної освіти; ➤ мала чисельність закладів культури і науки, будинків інтернатів, наявність тенденції до її зменшення
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> ➤ відновлення темпів житлового будівництва та покращення забезпеченості населення житлом, вирівнювання диференціацій за обсягами та якістю житлового фонду в сільській місцевості і міських поселеннях; ➤ підвищення інвестиційної привабливості та зростання ділової активності в сфері соціальної інфраструктури та надання соціальних послуг; ➤ модернізація техніко-технологічної бази, нарощування потужностей, диверсифікація та підвищення ефективності громадського транспорту та системи перевезень пасажирів; ➤ покращення структурних характеристик функціонування системи об'єктів науково-освітньої інфраструктури; ➤ модернізація та комплексний інноваційний розвиток медичної інфраструктури, підвищення рівня якості надання медичних послуг; ➤ впровадження ІТ-технологій в системі соціальної інфраструктури, адміністративних та соціальних послуг; ➤ розвиток системи колективно-договірних елементів соціальної інфраструктури 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ зниження рівня якості життя населення через погіршення забезпеченості якісними житлово-комунальними послугами; ➤ подальше зменшення темпів житлового будівництва та забезпеченості населення якісним і доступним житлом; ➤ погіршення якісно-структурних характеристик в системі освіти та підготовки кадрів, звуження потенціалу професійно-технічної освіти; ➤ погіршення інтелектуально-кадрового ресурсу регіональної економіки через критичне зменшення чисельності учнів професійно-технічних навчальних закладів та студентів закладів вищої освіти, зокрема І-ІІ рівнів акредитації; ➤ скорочення чисельності лікарняних закладів та погіршення забезпеченості населення ресурсним потенціалом медичного сектора

Як відомо, сильні громади – запорука гідного життя мешканців. Пандемія COVID-19, а тепер і військове вторгнення РФ, з одного боку, загострили додаткові виклики перед громадами, посилили руйнівні наслідки для всіх сфер економічного життя, з іншого, – «оголили» ресурсну спроможність, чим сповільнили процеси формування самодостатнього місцевого самоврядування. Попри об'єктивну необхідність органів місцевого самоврядування реагувати на існуючі виклики та забезпечувати суспільні послуги в умовах невизначеності (нової реальності), планування довгострокового розвитку громад є надважливою проблемою для органів місцевого самоврядування, а тому на часі – розроблення інструментів зміцнення ресурсного потенціалу територій як основи їх стійкого поступу. Інший фокус проблеми – дефіцит інвестиційних ресурсів, необхідних для повноцінної реалізації планів (стратегій, програм, ініціатив) та заходів місцевого економічного розвитку.

Відтак, у процесі забезпечення місцевого економічного розвитку громади важливо орієнтуватися на вирішення наступних завдань: розробити інструменти зміцнення економічної спроможності (самодостатності) громади (як основи їх стійкого поступу) в умовах нестабільності через покращення інвестиційного клімату; вдосконалення інструментів залучення ресурсів; посилення бюджетної стійкості; напрацювати засоби та заходи активізації підприємницької діяльності, покращити підприємницькі навички молоді і місцевого населення, визначити можливості залучення фінансового ресурсу на створення і розвиток власної справи; підвищити рівень обізнаності мешканців територіальних громад щодо особливостей ведення бізнесу, фінансової грамотності; розробити інструменти участі молоді у прийнятті рішень та реалізації ідей майбутнього бачення розвитку громад, провести пілотування освітніх заходів.

Зауважимо, що досягнення визначених цільових орієнтирів (завдань) потребує здійснення наступних функцій: аналіз та оцінювання фінансово-економічних можливостей територіальної громади задля напрацювання інструментів посилення її фінансово-економічної стійкості; збір і опрацювання даних щодо соціально-економічного профілю (майно, економічні активи і ресурси, інфраструктура) громади, програми місцевого економічного розвитку і програм розвитку, містобудівної документації тощо в цілях формування майбутніх інвестиційних продуктів; проведення фокус-груп із представниками органів місцевого самоврядування та бізнесу для узагальнення інформації про потенційні інвестиційні проекти, їх ресурсне забезпечення, а також ризики й обмеження; створення інвестиційних паспортів громади, формування їх дизайну та розроблення цифрової платформи для інвестора; розміщення на інвестиційному порталі територіальної громади; комплексний SPACE-аналіз стану розвитку малого і середнього підприємництва громади; проведення фокус-груп з представниками бізнесу й ініціативного населення на предмет перешкод і потенційних можливостей розвитку МСП; розробка (модернізація існуючих) місцевих програм сприяння розвитку малого і середнього підприємництва громад (з пріоретизацією напрямів: стартапінг; залучення в бізнес міграційного капіталу; фандрейзинг і франчайзинг; створення та забезпечення життєздатності нових мікро- та малих суб'єктів господарювання; стимулювання розвитку бізнесу на сільських територіях; залучення до підприємницької діяльності окремих категорій населення (жіночий бізнес, молодь, ВПО); створення (поширення на територію) в громаді інституцій підтримки та фінансово-кредитного сприяння бізнесу; підготовка практичного порадирика щодо вдосконалення бюджетної політики на місцевому рівні; проведення тренінгів з питань започаткування і розвитку власного бізнесу, жіночого підприємництва; проведення тренінгів для ОМС з бюджетного та інвестиційного менеджменту; проведення тренінгів з фінансової грамотності, розвитку та формування лідерських навичок (молодь, жінки, ВПО); створення смарт-спейсів – хабів, де можна проводити навчання та спільно працювати над підприємницькими та іншими проектами.

До реалізації програми місцевого економічного розвитку важливо залучати партнерів, зокрема органи влади вищих рівнів, асоціативні підприємницькі та громадські організації, асоціації місцевих рад, ІКТ і т. п.

У підсумку реалізації програми місцевого економічного розвитку, досягнення її цілей і завдань можна очікувати на такі результати: створення інвестиційних паспортів громади; розробка цифрових платформ для інвесторів; удосконалення існуючих програм сприяння розвитку малого і середнього підприємництва; розробка практичних порадиників з удосконалення бюджетної політики на місцевому рівні та ін.

Реалізація програми місцевого економічного розвитку громади має здійснюватися на засадах комплексного підходу із застосуванням поєднаних і взаємопов'язаних між собою механізмів, інструментів та засобів досягнення стратегічних пріоритетів і оперативних цілей. Програма місцевого економічного розвитку слугуватиме основоположним документом, відповідні напрями, цілі і завдання якого будуть декомпоновані в межах стратегічних і програмних документів на різних рівнях управління розвитком територій громади. За рахунок цього буде забезпечено високу ефективність, збалансованість і комплексність стратегічного планування соціально-економічного розвитку громади.

Реалізація програми місцевого економічного розвитку передбачає взаємодію таких суб'єктів, як: органи державної влади та місцевого самоврядування, галузеві асоціації та підприємницькі об'єднання, суб'єкти господарювання, громадські організації і політичні партії, населення.

Ключовими елементами механізму реалізації програми місцевого економічного розвитку є:

- нормативно-правове забезпечення;
- організаційно-управлінське забезпечення;
- фінансово-ресурсне забезпечення;
- інформаційно-методичне забезпечення;
- моніторинг та контроль реалізації місцевої економічної політики, інструменти її коригування.

Нормативно-правове забезпечення охоплює всі необхідні сфери соціально-економічного розвитку громади, включно з системою його стратегічного планування. Передбачається як розробка і прийняття нових, так і внесення змін в діючі нормативно-правові акти, спрямовані на забезпечення реалізації програми місцевого економічного розвитку за всіма її напрямками. Підсумком такої роботи має стати формування

системи нормативно-правових актів, які регламентують реалізацію Програми місцевого економічного розвитку і сприяють підвищенню рівня оперативності та якості управлінських рішень, які приймаються органами влади міста.

Для реалізації завдань Програми місцевого економічного розвитку будуть розроблятися та затверджуватися відповідні плани заходів на середньострокову перспективу, а для кожного заходу будуть визначені відповідальні виконавці та терміни їх виконання, що забезпечить належний рівень координації діяльності суб'єктів реалізації Програми місцевого економічного розвитку.

Важлива роль в процесі реалізації Програми місцевого економічного розвитку відводиться застосуванню програмно-цільового методу управління з інструментами активного впливу на соціально-економічний і культурний розвиток територій громади шляхом реалізації дорожніх карт та інших документів стратегічного планування, цілі і завдання яких відповідають пріоритетам Програми місцевого економічного розвитку.

Для забезпечення необхідної координації діяльності суб'єктів реалізації Програми місцевого економічного розвитку необхідне визначення структури, відповідальної за організаційно-управлінське забезпечення. Такими функціями доцільно наділити департамент економіки громади. Висока ефективність організаційно-управлінського блоку реалізації Програми місцевого економічного розвитку може бути досягнена в разі створення ради, відповідальної за місцевий економічний розвиток.

Ключовими напрямками діяльності ради є: управління реалізацією Програми місцевого економічного розвитку; міжвідомча, міжгалузева та міжсуб'єктна координація (розподіл відповідальності за реалізацію окремих напрямів та заходів); управління досягнутими в ході реалізації Програми місцевого економічного розвитку результатами; формування кадрового забезпечення та його розвиток.

Успішна і повноцінна реалізація Програми місцевого економічного розвитку неможлива без належного фінансово-ресурсного забезпечення. Фінансове забезпечення реалізації Програми місцевого економічного розвитку здійснюватиметься за рахунок: коштів громади; Державного фонду регіонального розвитку; коштів галузевих (міжгалузевих) державних цільових та бюджетних програм центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються на розвиток відповідних сфер у регіонах; субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам; коштів іноземних і внутрішніх інвесторів; коштів, які виділяються за програмами міжнародної технічної допомоги, міжнародних донорських організацій, благодійних фондів; фінансової підтримки меценатів.

Суб'єкти реалізації Програми місцевого економічного розвитку мають бути в повній мірі забезпечені актуальною, достовірною та достатньою інформацією, методичною підтримкою для підготовки і прийняття управлінських рішень. Необхідними заходами з реалізації Програми місцевого економічного розвитку є її всестороннє публічне обговорення та поінформування представників громадськості і бізнес-кіл про цілі та завдання, пріоритетні напрями Програми місцевого економічного розвитку, механізми та інструменти її реалізації; рішення та дії, що приймаються і реалізуються; хід та результати реалізації Програми місцевого економічного розвитку, ефективність як здійснюваних заходів, так і реалізації Програми місцевого економічного розвитку в цілому.

Механізм реалізації Програми місцевого економічного розвитку передбачає наявність дієвої системи постійно діючого моніторингу та контролю, що здійснюються на основі комплексного аналізу досягнення цільових показників і орієнтирів соціально-економічного, культурного, просторового та інфраструктурного розвитку громади, якості та ефективності впровадження запланованих заходів. Моніторинг забезпечує можливість перевірки досягнутих та передбачених результатів (у т. ч. за якісними, кількісними та часовими параметрами) та за необхідності внесення коригувань як у положення Програми місцевого економічного розвитку, так і у комплекс заходів та дій, що реалізуються суб'єктами політики.

Моніторинг за ходом виконання Програми місцевого економічного розвитку буде здійснюватися на основі оцінювання стану виконання відповідного плану заходів з її реалізації.

Передбачається щомісячне звітування про хід реалізації плану заходів з виконання Програми місцевого економічного розвитку, включно з поінформуванням про стан індикаторів, передбачених моніторингом реалізації Програми місцевого економічного розвитку.

В рамках моніторингу буде проводитися аналіз міри досягнення поставлених цілей, виконання передбачених заходів при визначеному рівні нормативно-правового, організаційно-управлінського та фінансово-ресурсного забезпечення реалізації Програми місцевого економічного розвитку. Передбачається проведення оцінювання ефективності реалізації Програми місцевого економічного розвитку за двома складовими: (1) результатами реалізації Програми місцевого економічного розвитку та (2) управлінням реалізацією Програми місцевого економічного розвитку.

У процесі здійснення моніторингу Програми місцевого економічного розвитку повинні вирішуватися такі основні завдання:

- якісний контроль за ходом виконання Програми;
- оцінка рівня збалансованості виконання Програми в розрізі окремих стратегічних та операційних цілей;
- оцінка рівня збалансованості виконання Програми у просторовому аспекті (з фокусом на транспорті, міській забудові, ландшафті);

- визначення якості бюджетного забезпечення реалізації Програми;
- співставлення стратегічних та операційних цілей з актуальними викликами внутрішнього і зовнішнього середовища з урахуванням характеру їх зміни (виявлення потреби в уточненні та коригуванні цілей Програми).

Положення Програми місцевого економічного розвитку будуть коригуватися по мірі необхідності з врахуванням змін зовнішніх умов (параметри та тенденції розвитку економіки громади, її соціальної сфери, активізації підприємництва та покращення інвестиційної привабливості, стану розвитку інфраструктури) та внутрішніх процесів розвитку громади. При цьому коригування може здійснюватися щоквартально (щопівроку) шляхом уточнення коротко- і середньострокових прогнозів соціально-економічного розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Ефективне регулювання розвитку територіальних громад ґрунтується на спроможності інструментарію місцевого економічного розвитку, який являє собою цілісний комплекс, що складається з мети, стратегічних завдань, цілей, механізмів і засобів регулювання. Метою проектування місцевого економічного розвитку є напрацювання інструментів та засобів нарощення ресурсного потенціалу зміцнення спроможності громади (за стейкхолдерами – органи місцевого самоврядування, місцевий бізнес, населення) через: покращення інвестиційного клімату та активізацію бізнес-середовища; покращення підприємницьких навиків місцевого населення; зміцнення бюджетної стійкості громади як основи економічного поступу; посилення співпраці з різними цільовими групами (молодь, жінки, ВПО).

У процесі забезпечення місцевого економічного розвитку громади важливо орієнтуватися на вирішення наступних завдань: розробити інструменти зміцнення економічної спроможності (самодостатності) громади (як основи їх стійкого поступу) в умовах нестабільності через покращення інвестиційного клімату; вдосконалення інструментів залучення ресурсів; посилення бюджетної стійкості; напрацювати засоби та заходи активізації підприємницької діяльності, покращити підприємницькі навички молоді і місцевого населення, визначити можливості залучення фінансового ресурсу на створення і розвитку власної справи, підвищити рівень обізнаності мешканців територіальних громад щодо особливостей ведення бізнесу, фінансової грамотності; розробити інструменти участі молоді у прийнятті рішень та реалізації ідей майбутнього бачення розвитку громад, провести пілотування освітніх заходів.

Реалізація програми місцевого економічного розвитку передбачає взаємодію таких суб'єктів, як: органи державної влади та місцевого самоврядування, галузеві асоціації та підприємницькі об'єднання, суб'єкти господарювання, громадські організації і політичні партії, населення.

Ключовими елементами механізму реалізації програми місцевого економічного розвитку є: нормативно-правове забезпечення; організаційно-управлінське забезпечення; фінансово-ресурсне забезпечення; інформаційно-методичне забезпечення; моніторинг та контроль реалізації місцевої економічної політики, інструменти її коригування.

Перспективи подальших наукових досліджень в цій сфері стосуються моделювання взаємозв'язків між ефектами від реалізації інструментів державного управління та їх наслідками в частині активізації місцевого соціально-економічного розвитку і покращення якості життя місцевого населення (громади).

Література

1. Akai N., Sakata M. Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States. *Journal of Urban Economics*, 2002, 52 (1), 93-108.
2. Biletska I. M. Напрями імплементації досвіду Польщі в контексті підвищення ефективності державної політики децентралізації та забезпечення соціально-економічного розвитку України. *Держава та регіони*, 2020. № 4 (115), С. 25-32.
3. Edwards B., Yilmaz S. Boex J. Decentralization as a Post-Conflict Strategy: Local Government Discretion and Accountability in Sierra Leone. *Public Administration and Development*, 2015. 35(4). DOI: 10.1002/pad.1707.
4. Lin J., Liu Z. Fiscal decentralization and economic growth in China. *Economic Development and Cultural Change*, 2000. 49 (1), 1-21.
5. Литвинчук І., Скидан О., Іванюк О. Місцеве управління та територіальний розвиток на основі гіс. *Теорія управління та дослідження сільського бізнесу та розвитку інфраструктури*, 2021. № 42 (4), С. 422-433.
6. Патицька Х., Гринчишин І., Чемерис В. Просторові диспропорції у розвитку територіальної громади в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 2020. № 6 (4), С. 43-62.
7. Сторонянська І., Бенюк Л. Ризики адміністративно-фінансової децентралізації: теоретичні гіпотези та емпірична оцінка. *Економічний часопис–XXI*, 2017. № 166 (7-8), С. 76-79.
8. Сторонянська І. З. Соціально-економічний розвиток територіальних громад центральної України в умовах децентралізації: науково-аналітичний звіт. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів. 2019.

9. Ilyash O., Vasylytsiv T., Lupak R., Get'manskiy V. [Models of efficiency of functioning in trading enterprises under conditions of economic growth](#). *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*. 2021. Vol. 51. pp. 7-24.

References

1. Akai, N., Sakata, M. (2002). Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States. *Journal of Urban Economics*, 52 (1), 93-108.
2. Biletska, I.M. (2020). Directions of implementation of the Polish experience in the context of increasing the effectiveness of the state policy of decentralization and ensuring the socio-economic development of Ukraine. *State and regions*. 4 (115), pp. 25-32.
3. Edwards, Benjamin, Yilmaz, Serdar & Boex, Jameson. (2015). Decentralization as a Post-Conflict Strategy: Local Government Discretion and Accountability in Sierra Leone. *Public Administration and Development*, 35(4).
4. Lin, J., Liu, Z. (2000). Fiscal decentralization and economic growth in China. *Economic Development and Cultural Change*, 49 (1), 1-21.
5. Lytvynchuk, I., Skydan, O., Ivaniuk, O. (2021). Local governance and territorial development on the basis of gis. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 42 (4), pp. 422-433.
6. Patytska, K., Hrynchysyn, I., Chemerys, V. (2020). Spatial disproportions in development of territorial community under conditions of administrative and financial decentralization. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6 (4), pp. 43-62.
7. Storonyanska, I., Benovska, L. (2017). Risks of administrative and financial decentralisation: theoretical hypotheses and empirical assessment. *Economic Annals-XXI*, 166 (7-8), pp. 76-79.
8. Stosnyanska, I. Z. (ed) (2019). Socio-economic development of territorial communities of central Ukraine in conditions of decentralization: scientific and analytical report. Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Lviv. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190040.pdf>.
9. Ilyash, O., Vasylytsiv, T., Lupak, R., Get'manskiy, V. (2021). Models of efficiency of functioning in trading enterprises under conditions of economic growth. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*. Vol. 51. pp. 7-24.